

Pieter Tops
en Jan Tromp

Nederland drugslaan

De lokroep van het geld, de macht van criminelen,
de noodzaak die te breken (en hoe dat dan te doen)

Uitgeverij Balans

Inhoud

I ACHELOOSHEID

1. Vooraf: de achteloze kant van Nederland 11
2. Door te schipperen verstrikt geraakt 20
3. De dominees zijn weg, de kooplui zijn gebleven 30

II DRUGSGELD

4. Hoe geld op de rug kan groeien 43
5. Als fijn zand kruipt het in hoeken en gaten 49
6. Het wereldwijde witwassen 62
7. Meer dan een miljoen firma's op 35.000 inwoners 74
8. Negentien miljard aan fout geld, ongemoeid gelaten 85

III VERWEVENHEID

9. Kwetsbare plekken 93
10. Banken en de angst voor een besmeurd blazoen 96
11. Een haven, zo lek als een vergiet 105
12. Een jongen van vijftien en een 'tiet met geld' 119
13. En de boer, hij moddert voort 136
14. 'Verwacht van ons geen oplossingen' 142

IV PERSPECTIEVEN

15. Voorbij de morele inertie 161
16. Pottenkijkers met een corrigerende opvatting 167
17. Prikken in vlees dat ligt te sudderen in de pan 177
18. Verzieken van de handel 184
19. Verspreiding van angst, onzekerheid en twijfel 190
20. Apostelen van een nieuwe, betere tijd 199

V MORAAL

21. Legaliseren – dat lost toch alles op? 217
22. De moraal van het verhaal 228

Verantwoording 241

Noten 243

I

ACHTELOOSHEID

‘Overal in Nederland wordt drugshandel bewust genegeerd. Ook bij ons. Dan spoor je toch niet? Ach, is het verhaal, dat drugsgebruik krijgen we toch niet teruggeduwd. Dat spoor toch niet? Wat gebeurt er met het geld? Die criminelen beleggen eerst in een wietkwekerij, dat levert groot geld op, dan gaan ze herinvesteren, ze stappen over op de pillen, op de cocaïne. Wat voor maatschappij creëren we op zo’n manier? Hoe denk je dat terreur gefinancierd wordt? Hoe visieloos kunnen we zijn? Je hebt als crimineel op een goed moment, en sneller dan wij denken, zoveel geld dat je alles kunt kopen wat je wilt. Je kunt apparatuur aanschaffen die het onmogelijk maakt jou te volgen, je kunt aan contraspionage doen, hackers kan je inhuren om systemen lam te leggen, je kunt liquidaties laten uitvoeren. Je kunt op allerlei manieren een dikke middelvinger opsteken naar de overheid: ik ben hier de baas. Dat doet geld. Geld corrumpeert alles. Als we dat niet inzien, wordt het een moeilijk verhaal.’ (Uit een gesprek met een officier van justitie, 11 december 2019.)

Vooraf: de achteloze kant van Nederland

Er is een advocaat vermoord, een vaandeldrager van de rechtsstaat.

Op de stoep voor zijn huis in een buitenwijk van Amsterdam is hij afgeschoten. Dagen verkeerde het land in verbijstering. Het leek op het gevoel van verlorenheid na een natuurramp: vanaf nu is alles mogelijk, ook het einde van de wereld. Er was het hoofd aan vooraf gegaan, het afgehakte of afgezaagde hoofd voor de deur van een waterpijpcafé, er was de broer geweest van een kroongetuige die in zijn kantoor pardoes was vermoord, er was die volkomen onschuldige stagiair die in een buurthuis was doodgeschoten, aangezien voor een ander. Er was de volledig ingerichte *martelcontainer* van de onderwereld, klaar voor gebruik, maar net op tijd ontmanteld door de politie.

Intimidatie en afrekening zijn de uitdrukkingvormen van een machtige en gewelddadige schaduwwereld. Uit een gesprek dat we voerden met een anonieme producent van xtc: ‘Ze kwamen met een paar man tegelijkertijd mijn lab binnen, de een douwde me aan mijn arm achteruit in een stoel zodat ik geen kant op kon en de andere pakte mijn vinger en zette er een betonschaar op. Toen kreeg ik een lel voor m’n appel. Ze hebben me vastgebonden met ducttape en ze zetten stroom op mijn lichaam. Dan wil je echt weg. Er moest negen ton betaald worden, er waren vele liters chemicaliën verdwenen. Ik dacht: ze maken me kapot. Dan zeg je uiteindelijk: ik los het wel op, ik heb het

niet gedaan, maar ik betaal wel. Daar was het ze ook om te doen, dat je zo bang wordt dat je wel mee gaat werken. Ze waren gewoon aan het kijken hoeveel ik kon hebben.¹

In *De achterkant van Nederland*, een boek dat we eerder schreven, betoogden we dat in Nederland een drugsindustrie is ontstaan met een veel grotere greep op het openbare leven dan velen van ons willen geloven. Inmiddels is het proces van ondermijning zo ver voortgeschreden dat in dit boek de vraag aan de orde komt of het probleem nog wel oplosbaar is. Wij zijn daar niet zeker van.

Het besef begint door te dringen dat godsgruwelijk veel geld omgaat in tal van criminele netwerken. Uit zijn eigen aard is het een wereld die in het verborgene opereert. Van de omzet in het criminele drugsmilieu is allicht geen publieke boekhouding beschikbaar. Aan systematisch onderzoek, een uitstalkast van gerubriceerde feiten en cijfers ontbreekt het om die reden veelal. Wel zijn er eindeloos veel tekenen aan de wand, zo veelvuldig dat van een miljardenbusiness gesproken mag worden. Nederland is groot in de productie van hennep, xtc en speed, en vormt daarnaast een draaischijf in de internationale handel in cocaïne en ‘nieuwe psychoactieve stoffen’.² Intussen groeit ook de productie van het zwaar verslavende methamfetamine, soms in samenwerking met Mexicaanse handlangers.

Het is belangrijk onderscheid te maken tussen georganiseerde misdaad en ondermijning. Het eerste verschijnsel gaat over de harde en gewelddadige vormen van misdadigheid, het tweede over de maatschappelijke doorwerking ervan. Daarover gaat dit boek, over het geld en de macht van de drugswereld en hoe deze onderwereld in toenemende mate verweven raakt met in het oog springende sectoren van het maatschappelijk leven, zonder dat hier veel tegenkracht van overheden tegenover staat.

Drugsriminaliteit in Nederland is sociaal ingebed. Criminele activiteiten vermengen zich met het dagelijks leven van veel

gewone mensen die niet per se een criminele inborst hebben. Ze vormen de hulptroepen van de organisatoren van de drugsindustrie, van thuishwekers tot koeriers. Ze pikken hun graantjes mee, in diverse gradaties, en hebben daartegen ook amper een moreel bezwaar. In menige wijk in Nederland bestaat een klimaat van weerspanning. De autoriteiten hebben er niet zo veel te vertellen. De boodschap luidt dat wij zelf wel uitmaken wat de orde moet zijn in onze eigen omgeving. Zo lost crimineel gedrag als het ware op in het buurtleven.

Drugsgebruik wordt over een breed front, ook onder goed verdienende vaderlanders niet als probleem ervaren. Pillen en lijntjes zijn de nieuwe borrelnootjes voor alle gezindten. Aan de achterkant van de samenleving vraagt men zich af: en waarom zou de productie ervan dan wel problematisch moeten zijn? Zelfverrijking in de top van het bedrijfsleven is regulier geworden in Nederland. Waarom zouden anderen dat gedrag dan niet kopiëren? Een Limburgse politiechef: ‘Zo’n hennepplantage, dat zijn niet echt brave burgers, maar ze zijn ook niet superslecht. Ze willen net als de burens een grote tv.’³

De krant bracht een reportage uit St. Willebrord, dorp in West-Brabant waar van oudsher de eigenzinnigheid het wint van de regels. ‘Komen we alweer negatief in het nieuws?’ zegt Piet (71), geboren en getogen Willebrorder, die liever niet met zijn volledige naam in de krant wil. Na de zoveelste arrestatie van zijn dorpsgenoot John H., een gekend drugs crimineel, moet hem wel iets van het hart. ‘Is het John zijn schuld dat drugs illegaal zijn? Ik bedoel maar: die jongen probeert alleen zijn boterham te verdienen.’⁴

Ook in economische zin is drugs criminaliteit sluipenderwijs ingebed geraakt. Elektriciteits en autoverhuurders, maar ook financiële adviseurs en notarissen – allemaal nette mensen – nemen op hun eigen manier deel aan de carrousel van diensten die moeilijk grijpbare drugsbazen nodig hebben voor een vlotte

gang van zaken. Witwassen van drugsgelden is in Nederland als boter, kaas en eieren; het is kinderspel. We mogen banken niet overslaan die winst stelden boven een schoon blazoen en daarom hun poortwachtersfunctie slechts mondjesmaat en met lange tanden hebben ingevuld. ‘De overgang tussen bovenwereld en onderwereld is fluïde, ze lopen in elkaar over,’ noteerde een voormalig opsporingsambtenaar, nadien hoogleraar *accountancy*.⁵

We willen in het eerste deel van dit boek de fascinerende omvang en macht van het drugsgeld laten zien. De illustraties die we geven maken pijnlijk duidelijk hoe het geld van de drugsindustrie woekert. Het zit overal, niet alleen bij harde criminelen, maar ook bij boeren en scholieren, bij havenmedewerkers en ambtenaren. Er staat een karrevracht aan onvermogen tegenover van autoriteiten en instellingen. We brengen in beeld hoe goede wil in de aanpak ten onder gaat aan bureaucratie, cultuur en aan een ontoereikend budget. Dan is er ook nog het typisch Nederlandse gedogen als opportunistische uitkomst van het almaar vooruitgeschoven drugsprobleem. Tweeslachtigheid is het overwegende kenmerk van de houding van overheden.

We stellen onszelf de vraag of het probleem oplosbaar is. Zijn in een maatschappij waar drugs bestaan gezondere, rechtvaardiger verhoudingen mogelijk dan nu het geval is? We zien lichtpunten in vasthoudend en trefzeker optreden van gedreven individuen en groepjes binnen de overheid en ook wel daarbuiten. Tegen de routines van hun omgeving in weten zij zaken voor elkaar te krijgen. Het inspireert, het wijst een weg, maar het is nog geen echte tegenkracht en geen systematische aanpak.

Vooralsnog is het overheersende beeld dat ook een advocaat, raadsman van een kroongetuige, domweg kan worden vermoord. Het signaal was duidelijk: loop ons niet voor de voeten. Wie niet luistert, zal ‘slapen’ – bedoeld wordt: krijgt de kogel. Italiaanse toestanden. De minister verscheen in het parlement:

‘Hier stopt het.’ Hij kondigde de komst aan van een antidrugsbrigade. Het had iets van een sprong in het duister, ingegeven door het verlangen de gevoelens van onmacht te bezweren.

Al eerder had de minister toegezegd dat ‘we die hele economie gaan oprollen’. Flink gesproken. Maar de minister moest ook erkennen dat jarenlang is weggekeken. ‘Ik zeg heel eerlijk: we hebben hier als samenleving tussen 2005 en 2015 nauwelijks prioriteit aan gegeven.’⁶ Vermoedelijk langer. Voor 2008 was er de ongebreidelde groei van de welvaart, het sentiment van een belle époque. En daarna werd het land, werd de wereld in beslag genomen door de grote crisis. Voor de achterkant bestond geen oog. Wie nog eerlijker wil zijn dan de minister moet eraan toevoegen dat het wel uitkwam om weg te kijken. Het drugsgebruik normaliseerde in Nederland. Niet alleen pizza en sushi konden voortaan thuisbezorgd worden. Er kwam *coke on demand*. Onder liefhebbers wordt nog wel eens geagiteerd gesproken van een *war on drugs* waarvan sprake zou zijn in Nederland. Er is vermoedelijk geen land ter wereld waar de drugsgebruiker zo beminlijk met rust wordt gelaten als in ons land.

De drugsindustrie is formeel illegaal, maar materieel stilzwijgend aanvaard als een *fait accompli*. Een bijzondere vorm van zorgeloosheid is het: laat maar even zitten, we hebben kopzorg zat en wat is nu eigenlijk het probleem? Zo is een parallelle economie ontstaan van een onvoorstelbare omvang, geleid door lui die zich onaantastbaar wanen. De overheden hebben er *grosso modo* geen greep op.

En nu zitten we dus met de gebakken peren. Er is een advocaat vermoord. Kantoorpuien van media zijn geramd dan wel met een raketwerper bestookt. Officieren van justitie moeten onderduiken. Handgranaten liggen als losse keien voor de deur. En miljarden vernevelen ergens in de schemer tussen onder- en bovenwereld. Nu is alsnog een harde strijd onontkoombaar, als prijs voor morele inertie. Die strijd gaat niet zozeer om het ge-

bruik van drugs – hoe overvloedig ook. Hij moet zich richten op wat de minister noemt ‘die proleten in enorme huizen, die met foute spullen en nog foutere plannen in zonnige streken wonen’.

Er stond een mooi interview in de krant met Roberto Saviano. Deze Italiaanse schrijver en journalist publiceerde in 2006 *Gomorra*, een minutieuze beschrijving van de methoden en technieken van de maffia in de achterbuurten van Napels. Het boek was zó goed, zó in de roos dat Saviano sindsdien een ondergedoken leven moet leiden. De camorra wil hem vermoorden, uit effectbejag het liefst voor het huis van zijn moeder. Hij wordt dag en nacht zwaar bewaakt.

In het vraaggesprek met de krant trekt Saviano een vergelijking tussen Napels en Amsterdam. Amsterdam is erger, weet hij zeker: ‘Niet de politici of de agenten zijn bij jullie corrupt, maar het hele financiële systeem. Als je mij vraagt wat de meest corrupte plekken zijn die ik in mijn leven ben tegengekomen, antwoord ik niet Napels of Lagos, maar Londen en Amsterdam. Het klopt dat de meeste criminaliteit bij jullie op straat Marokkaans, Italiaans, Servisch of Russisch is, maar vergis je niet: het witwassen is allemaal Nederlands.’⁷

Criminelen, stelt Saviano, kunnen prima gedijen in het Nederlandse financiële systeem van brievenbusfirma’s, ingewikkelde constructies en u-bochten die controle op de herkomst van geld vrijwel onmogelijk maken. ‘Marokkanen, Russen of Italianen zijn actief bij jullie, omdat het Nederlandse systeem zo gunstig voor ze is. Ze zijn er, omdat jullie het toelaten.’

Zo is het maar net. Het is de achteloze kant van Nederland. De illegale en criminele wereld heeft zich verknoopt met wat Nederland is, zowel in termen van identiteit als van fysieke hoedanigheid. Handig handelsland, land van vrij verkeer van goederen en personen, landje aan de zee, liberaal land in de zin van leven en laten leven, land van geëmancipeerde en gedekoloni-

seerde individuen, land dat staat maakt op een beschaafd strafklimaat, mild, altijd bereid om bij de bepaling van een strafmaat beroerde persoonlijke omstandigheden mee te wegen.

Het draagt eraan bij dat onder- en bovenwereld als het ware gaan samenvallen. Het scherpe onderscheid tussen de twee domeinen vervaagt. Een andere Italiaanse maffia-expert, Giacomo Di Girolamo, gaf een treffende illustratie van deze ontwikkeling toen hij erop wees dat het tijdperk van Totò Riina, de *capo dei capi* met diens dood in november 2017 voorgoed voorbij was. Waarom? ‘Er zijn nauwelijks maffiosi meer die als Riina naar geit stinken,’ aldus Di Girolamo. ‘Het zijn nu mensen die wij niet als maffiosi herkennen omdat ze op ons lijken.’⁸

Al meer dan tien jaar geleden stelde een politiechef een kernvraag: vinden we drugscriminaliteit erg? De chef is een krachtige figuur, met markante opvattingen. Hij werd vanuit de politie de leider van het Programma Aanpak Georganiseerde Hennep-teelt. Hij begon niet bij de wiettelers, hij begon bij de publieke opinie. Hij zei: ‘We kunnen de georganiseerde criminaliteit rond hennep bestrijden, de kennis hebben we in huis. Maar niemand vindt het erg. Dus zorg nou eerst dat de samenleving het erg vindt.’⁹

Roberto Saviano, de Italiaanse journalist, vat het probleem misschien wat kort door de bocht samen, maar in de kern niet onjuist: ze zijn er, die criminele netwerken met hun mateloze vermogens, omdat wij het toelaten. Opsporing en vervolging zijn strompelende vehikels. En zolang de nering groeit en bloeit, prijzen we de dag. De ongemakkelijke vaststelling moet luiden dat Nederland zichzelf is, hetgeen in dit geval betekent zowel een belastingparadijs als een drugsparadijs.

2018 was het jaar waarin het thema van ondermijning definitief doorbrak in de landelijke politiek. Daarvoor was het een probleem van de Generaliteitslanden, met name van Brabant. In 2018 sprak de koning in de troonrede over de noodzaak

‘grootschalige en georganiseerde criminaliteit’ te bestrijden: ‘We berusten niet in verloedering, in criminele afrekeningen en in drugscriminaliteit die in sommige delen van ons land industriële vormen aanneemt.’ In het regeerakkoord van eind 2017 was een eenmalig budget van honderd miljoen euro aangekondigd, en tien miljoen structureel. Het Strategisch Beraad Ondernijning, in het voorjaar van 2018 in het leven geroepen, moest een ‘aanjagende’ rol gaan spelen om gemeentebesturen aan te moedigen plannen te ontwikkelen. Er was een grote internationale conferentie over de drugseconomie in Rotterdam, ook in de lente van 2018. Het was een initiatief van de Amerikaanse DEA, Drug Enforcement Administration, en de Landelijke Eenheid van de Nederlandse politie. De minister sprak in scherpe bewoordingen over ‘de beschamende positie’ van Nederland.¹⁰

En inmiddels zegt de minister dus: we gaan de drugsindustrie een kopje kleiner maken. Te wapen! Maar hoe dan? Willen we het echt? En wat hebben we er dan voor over? Een investering van een kleine honderd miljoen in een gespecialiseerde opsporingseenheid (het Multidisciplinair Interventie Team) is mooi, maar is het voldoende? We zullen in het laatste deel van dit boek proberen de richting van een mogelijk succesvolle aanpak te schetsen. Maar op voorhand geldt: trek gerust ten minste tien jaar uit voor zo’n hoge ambitie. Het vergt *Ausdauer*. Er is moed en macht voor nodig. Het vereist ook een instelling van *trial and error*, van bereidheid om een ingeslagen weg die blijkt dood te lopen, te verlaten om welgemoed een nieuwe richting te zoeken. Zonder zweet en chagrijn zal het niet gaan.

Deze overtuiging dringt zich nog sterker op als we een aantal schermutselingen in beeld brengen die nu het slagveld markeren. Het openbaar bestuur zet zich schrap, van tijd tot tijd en in elk geval verbaal. Enigszins hinderlijk voor criminelen is het altijd wel. Woonhuizen worden gesloten op last van burgemeesters, laboratoria worden ontruimd, containers in beslag geno-

men. Men roept vanaf het bordes dat drugscriminelen in het hart zullen worden getroffen door drugswinsten af te nemen. De resultaten zijn niet imponerend.

Voor zover sprake is van tegenspel vanuit de bureaucratie verloopt het met horten en stoten. Drugsgelateerde criminele netwerken zijn wendbaar en stralen van ondernemingszin. De organisatie is vaak complex en verloopt soms tamelijk chaotisch, maar geld, intimidatie en geweld houden de boel op effectieve wijze bij elkaar. De autoriteiten leggen het daartegen nog steeds af. Niet keer op keer, wel systematisch. Samenwerking tussen instanties verloopt moeizaam en de voortdurend aangehaalde mantra van ‘integraal werken’ zal goed bedoeld zijn, maar is eerder hinderlijk dan behulpzaam.

Over de Belgische arts Danny Leclère, bijgenaamd ‘Dokter xtc’ publiceerde misdaadverslaggeefster Marian Husken een biografisch boek. Leclère speelde in de jaren negentig een belangrijke rol in de criminele drugswereld. Hij werd op Hemelvaartsdag 1993 geliquideerd op de ringweg rond Amsterdam. In die tijd werd, aldus Husken, al groot alarm geslagen over de drugswinsten van de georganiseerde misdaad. Ze schrijft: ‘Het is wrang te moeten vaststellen dat nu, decennia later, de noodkreet over de onaantastbare drugsmafia die de samenleving ondermijnt, nog steeds moet worden herhaald.’¹¹